

УДК 821.111-311.6.09. "19"0.Гакслі

ТЕХНОЛОГІЇ ЗАМІСТЬ ГІЛЬОТИНИ: ВЛАДА І ЛЮДИНА В РОМАНІ ОЛДОСА ГАКСЛІ “ЧУДОВИЙ НОВИЙ СВІТ”

Ольга Бандровська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000,
e-mail: olga.bandrovska@gmail.com*

Проаналізовано проблему “людина–влада” в романі Олдоса Гакслі “Чудовий новий світ”. Показано, що інтерпретація влади О. Гакслі вирізняється з-поміж інших художніх аналітик системним баченням історії цивілізації, історії влади, історії взаємостосунків людини і технологій. Проілюстровано концептуальну суголосність ідей О. Гакслі філософським інтерпретаціям влади ХХ ст., зокрема ідеям М. Фуко.

Ключові слова: О. Гакслі, влада, людина, цивілізація, технології, М. Фуко.

Історія літератури – це історія пізнання людини, художнє осмислення її цілісності й трансцендентності, всіх виявів її сутності в оточуючому середовищі та в світі культури. Специфіка художньої літератури полягає в тому, що її мета збігається з головним змістом тієї галузі філософського знання, яку в ХХ столітті визначили як філософську антропологію. Мета філософської антропології – бути “універсальною наукою про людину, вивчати її психічну, індивідуальну і соціальну сутність, допомагати усвідомити, чим є людина у Всесвіті” [1, с. 171–172].

Показово, що одним із перших у ХХ столітті завдання філософської антропології сформулював німецький мислитель Макс Шелер. Його діяльність припала на 20-ті роки ХХ століття, тобто в часі збіглася з найпліднішим розквітом літератури модернізму, тими відкриттями письменництва, в яких людина зображена в нових іпостасях і ракурсах. “Завдання філософської антропології – точно показати, як з основної структури людського буття виводяться усі специфічні монополії, досягнення і справи людини: мова, совість, інструменти, зброя, ідеї праведного і неправедного, держава, керівництво, образотворчі функції мистецтва, міф, релігія, наука, історичність і громадськість” [5, с. 90].

Формування і поступове ускладнення аналітичного поля проблематики людини пов’язане, передусім, з тими цивілізаційними реформаціями, що тривають упродовж ХХ століття. Зокрема, наукові та технічні відкриття зламу ХІХ–ХХ століть змінюють не тільки індустріальний пейзаж світу, повсякденне й соціальне життя людини. Розвиток техносфери, яка є одночасно і основою, і наслідком цивілізації, ставить складний комплекс питань, що стосуються не лише економічних аспектів: у який спосіб людина використовує технічні інновації – це питання про рівень моральності та духовності, про

стан культури в той чи інший період часу. Не менш важливий аспект проблеми полягає в тому, що науково-технічні досягнення впливають значною мірою на конфігурації влади у минулому столітті.

Відтак, одним із аспектів багаторівневої аналітики людини, притаманної гуманітарним наукам та художній літературі ХХ століття, є дослідження двоєдності “людина–влада”. Цей складний проблемний і методологічний комплекс вимагає постановки певних обмежень і формулювання методологічних орієнтирів. Навіть саме поєднання понять “людина” і “влада” не можна однозначно вважати двоєдністю, оскільки воно містить певну суперечність і його можна розглянути не як двоєдність, а як опозицію. З методологічного погляду це дає можливість вводити до аналітичного обігу поняття “складність”, “відкритість”, “неоднозначність”.

Для багатьох мислителів минулого століття сутнісною характеристикою людини, передумовою всіх її дій, вчинків, поведінки є свобода. “Людина є свобода”, кантівський постулат, який повторив Сартр, фундує у минулому столітті різні філософські системи (наприклад, французький екзистенціалізм, російську релігійно-філософську думку), задає множину векторів теоретичного та художнього осмислення неоднозначної проблематики людини.

З іншого боку, поняття “влада” є одним з найскладніших концептів сучасної науки. Питання про природу, форми і функції влади має довгу історію ще з часів античності, від Платона й Аристотеля. Особливо докладно його вивчали у ХХ столітті. Феномен влади, вважають мислителі минулого століття, не локалізований лише в політичних, економічних, державних та сімейних структурах. “Воля до влади”, за Фрідріхом Ніцше, є основою людського існування, Мішель Фуко назвав владу стратегічним місцем, де зустрічаються всі можливі типи людських відносин. “Ми ніколи не можемо бути за “межами влади””, – вважає французький мислитель, однак це, на його думку, не означає, що влада завжди охоплює людину [3, с. 312].

Важливо, що вчений у властивому йому стилі філософування не продукує готових істин, а пропонує гіпотези, і його голос є одним із багатьох (Р. Барт, Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі) у сучасних концептуалізаціях влади. М. Фуко вибудував ризомний феномен влади, в якому “відносини влади вписані в інші типи відносин”, “вони не мають єдиної моделі заборони і покарання, позаяк існують у множині форм”, “не існує відносин влади без спротивів, і останні тим більше дієві, оскільки утворюються там, де здійснюються відносини влади” [3, с. 313].

Концептуальним ядром роздумів ученого є відносини влади і знання [2, с. 278–302], оскільки науково-технічні інновації створюють нові обмежувальні можливості для влади. У книзі “Наглядати і карати” (1975) М. Фуко висловив думку про те, що процес взаємозв’язаного розвитку влади та технологій значно інтенсифікується, починаючи з ХVІІІ століття, тобто “формування знання і збільшення влади постійно укріплюють одне одного в круговому процесі”: “Дисципліни, – пише французький мислитель, – переступають тут технологічний поріг ... відбувається подвійний процес: епістемологічне “розкриття” через вдосконалення відносин влади; примноження наслідків влади через формування і накопичення нових знань” [4, с. 328]. Відтак, влада й знання безпосередньо фундуєть одне одного, доповнюють одне одного, не існують одне без одного, і це відношення “влада–знання” вдосконалюється, проходячи через різні історичні трансформації.

Зокрема, М. Фуко досліджував тезу про те, що знання, різні наукові дискурси і технології, формуючись, поєднуються з каральними практиками влади. Тому технології влади треба враховувати у пізнанні людини, оскільки покарання – це “складна соціальна функція”, “це політична тактика”, і загалом в основі каральних методів є “політична технологія тіла”: “тіло безпосередньо занурено в контекст політичного. Відносини влади утримують його мертвою хваткою”. Отже, технології покарання варто розглянути з погляду історії політичної анатомії.

Важливий акцент співвідношення “влада–людина”, зроблений у дослідженні М. Фуко, полягає у твердженні, що в добу Модерн відбувається переорієнтація технологій покарання: “покарання припинило зосереджуватися на катуванні як технології страждання, його головна мета – позбавлення майна чи прав”, тобто з’явилися методи, які дають можливість здійснювати детальний контроль над тілом, підкорити його владі згідно з принципом корисності. Відтак, мішенню влади є не тіло, а душа.

Можна стверджувати, що французький філософ досліджував феномен влади в широкому цивілізаційному контексті, і тим продовжив традицію філософування Ніцше, ствердивши, що “влада – це стратегія, механізми, маневри, тактики, техніки”, що “специфіка структур влади – їхня всюдиприсутність і безперервність”. Він продовжив також розвивати систематику влади Макса Вебера, оскільки проаналізував соціологічний аспект дисциплінарної влади Нового часу, інститут тюрми як інструмента і вектора влади, появу нових форм і процедур покарання.

У творах світової літератури ХХ століття цей комплекс проблем досліджено в різних аспектах і національній своєрідності: людину, її свободу та залежність від інститутів влади розглянуто в найширшому спектрі – від суспільно-політичного до мистецького та метафізичного смислів. З цього погляду видатною подією світової культури ХХ ст., яка виходить за межі художнього пізнання, є романи-антиутопії англійських письменників Олдоса Гакслі та Джорджа Орвела.

Роман Дж. Орвела “1984” (1949) названо класичною тоталітарною дистопією (письменник подав модель “ідеально” поганого суспільного устрою і зобразив наслідки реалізації утопії, точкою відліку є сьогоднішня, а саме тоталітарні режими ХХ століття). Центральна тема – людина перед обличчям влади тоталітарних ідеологій. Герой роману, Вінстон Сміт, у багатьох рисах нагадує автора – наполегливий, наділений волею, прагненням до свободи і незалежності, здатністю пам’ятати. Письменник досліджує, що буде з такою людиною в суспільстві, де немає свободи, де переписують історію, а люди весь час знаходяться під контролем, і запитує, чи здатна людина за будь-яких умов зберегти свою духовність, пам’ять, вміння кохати. Через взаємозв’язок “людина–влада” Дж. Орвел розглянув проблему влади у ХХ ст., попереджаючи, що влада інтелектуальної еліти може перетворитися на деспотію.

Інтерпретація проблеми “людина–влада” Олдоса Гакслі вирізняється з-поміж інших аналітик системним баченням історії цивілізації, історії влади, історії взаємостосунків людини і техніки. Для розуміння художньої та інтелектуальної культури ХХ ст. творчість О. Гакслі має велике значення, оскільки в ній відтворено складний, перехідний період західноєвропейської свідомості в добу становлення технократичної цивілізації, знецінення особистості в ім’я нації, держави, майбутнього благополуччя. Відомий як один з найосвіченіших людей свого часу, який мав енциклопедичні знання майже в усіх

галузях науки, англійський письменник зробив однією з ключових тем своєї творчості майбутнє людства. До цієї теми він звертався в першому романі “Жовтий Кром” (1922), де його персонаж містер Скоуген розмірковує про покоління, що втратило індивідуальність. Останній роман письменника “Острів” також написаний як утопічний твір і є спробою створити позитивну утопію.

Спостереження за розвитком західної цивілізації з її науково-технічними перемогами і одночасною ідеологізацією держави та абсолютизацією залежності людини стали об’єктом художнього осмислення в романі “Чудовий новий світ” (1932). Відповідно до актуальних жанрових тенденцій першої половини ХХ століття О. Гакслі відтворив образ майбутнього за законами утопічного жанру, однак з негативною оцінкою можливості реалізації утопії. Враховуючи сучасні філософські концепції цивілізаційного розвитку, він дослідив суспільство, в якому реалізовані ідеї планової економіки, технологічної революції, психоаналіз, віра в те, що розум і наука здатні розв’язати усі проблеми. Він показав неможливість передбачення соціальних наслідків такого розвитку, занепад духовності й моралі у “розумній” державі. Невипадково письменник обрав як епіграф відомі слова М. Бердяєва: “Утопії виявилися набагато більше здійсненими, ніж видавалося раніше. І тепер постає інше болісне питання: як уникнути їх остаточної реалізації... життя рухається до утопій. І відкривається, можливо, нове століття мрій інтелігенції про те, як уникнути утопій, як повернутися до неутопічного суспільства, менш “досконалого”, але вільнішого суспільства”.

Художнє дослідження майбутнього митець провів на основі конкретних наукових ідей, саме така форма дає змогу розсунути межі раціонально однозначного наукового дискурсу, позбутися напівістин і відтворити множинність та нелінійність цивілізаційного розвитку. Показово, що 1958 року О. Гакслі повернувся до свого твору як своєрідний аналітик, аби дослідити, які ідеї підтвердили свою актуальність. Він написав книгу “Повернення до Чудового Нового Світу”, своєрідність якої у тому, що письменник не звертається до сюжету чи образної системи, його цікавить так би мовити “реалізоване майбутнє”, тобто власні передбачення та ідеї про майбутнє, які вже відбулися, стали фактами сучасності. Цей твір, що є, на наш погляд, філософським есе з головних проблем сучасної західноєвропейської цивілізації, не лише подає авторський погляд одночасно на ідеї та передбачення, висловлені в художній формі, і реалії європейського досвіду середини ХХ століття. Не менш вагомою є думка про природу знання, його фрагментарність, про ті обов’язкові скорочення і спрощення, які не повинні призводити до його фальсифікації. Завдання справжнього письменника “to concentrate upon **the essentials of a situation**”, “to tell, not indeed the whole truth (for the whole truth about almost any important subject is incompatible with brevity), but considerably more than the dangerous quarter-truths and half-truths which have always been the current coin of thought” [7]. Тема людини, влади та свободи є настільки складною, що власне завдання він бачить не в тому, щоб її розкрити, а в тому, щоб показати в спрощеній формі складність оригіналу, тобто можливі конфігурації та співвідношення людини і влади.

В основу моделі майбутнього світу в “Чудовому новому світі” покладено ідеї фортізму – соціально-економічної концепції першої половини ХХ століття. Автор художньо уявою створив Світову державу, яка веде свій початок від дати запуску першого промислового конвеєра Генрі Форда, тобто від 1908 року, а видатний американський

економіст і підприємець виконує в романі роль бога. Варто пам'ятати, що хоча основу системи Форда складають виробничі принципи (розподіл праці, високий рівень стандартизації виробництва, послідовність і зв'язність стадій виробничого процесу за допомогою конвеєра), економічна ідеологія цієї системи полягає в тому, що високі прибутки корпорацій, суспільний благоустрій, а відтак і стабільність держави, залежать від доходів робітників. Якщо вони отримують високу заробітну плату, то здатні купувати і споживати продукти виробництва. Значить, система працює стабільно, коли клас робітників є класом споживачів.

Економічна модель О. Гакслі, створена у романі, підтверджує життєвість фордизму: гасло Нового світу – “Однаковість, стабільність, споживання”. У цій тріаді ключове поняття – це поняття стабільності. Інтуїтивно для кожної людини воно містить позитивний зміст, оскільки акцентує, насамперед, такі вагомні параметри поняття як порядок, надійність, впевненість у майбутньому. Втім семантика поняття залежно від соціальної сфери має широку шкалу значень: політична, військова, економічна, соціальна стабільність у комплексі складають стабільність держави, стійкість і керованість її структур. Світова держава, яку в художній спосіб створив автор, – це суспільство статичне, стабільність у ньому, досягнута за принципом однаковості та попередньої заданості членів суспільства, непорушна, а мета цієї стабільності – споживання, тобто забезпечення безперервного функціонування фордівської економічної моделі. Важливо, що за основу “стабільного” суспільства О. Гакслі обрав західну ліберальну модель, а не тип державності з тоталітарною ідеологією (це зробив Дж. Орвел). По суті, він продемонстрував хитку межу між ними. Абсолютизуючи критерій стабільності, автор позбавив художньо відтворене суспільство динамічного розвитку і зробив це через вилучення органічного елемента будь-якої структури – конфлікту, без якого немає динаміки. Відтак, суспільство в романі закрите, і найбільшою загрозою для нього є нестабільність. “Стабільність, усталеність, міцність. Без стабільного суспільства не може існувати цивілізація. А стабільне суспільство не можливе без стабільного члена суспільства”, – проголошує в романі головний управитель світу Мустафа Монд [6].

Носієм нестабільності є ідея свободи, вільного вибору, які придушує держава як орган абсолютної влади. Невипадково, пояснюючи основи “нового” світоустрою, головний управитель зауважує Джону Дикуну, що відмова від ідеалу свободи – це плата за стабільність: “Ми надаємо перевагу життю з комфортом”, “Форд переніс наголос з істини і краси на щастя і зручність”, “як для “Фордів” необхідна сталь, так для трагедій необхідна соціальна нестабільність. Тепер світ стабільний, стійкий. Люди щасливі, вони отримують те, що хочуть, і не здатні хотіти того, чого отримати не можуть. Вони живуть у достатку, у безпеці, не знають хвороб, не бояться смерті, блаженно не видають пристрасті і старості”[6].

У Новому світі Олдоса Гакслі людина не повинна відмовлятися від бажань: “Індустріальна цивілізація можлива лише тоді, коли люди не відмовляються від власних бажань, а навпаки, потурають їм вищою мірою” [6]. Однак ці бажання формує і дозволяє держава, тобто вони позбавлені параметру вільного вибору. Так само регулюється склад населення – “суспільство, що цілком складається з альф, буде нещасним і нестабільним”, або особистий час людини – “Експерименти з економії праці – зайвий вільний час не став джерелом щастя”[6].

Головною метою держави, за О. Гакслі, є встановлення такого суспільного порядку, який унеможливило б будь-який спротив, бунт проти влади як такої, її інститутів, проти суспільства споживачів. Владу такого типу письменник назвав “новим тоталітаризмом”, який безпосередньо пов’язаний з розвитком наук про людину, адже влада обертає нові знання про людину в інструменти влади над людиною. Про це й він написав у передмові 1946 року до “Чудового нового світу”: “Новий тоталітаризм не повинен бути подібним до старого. Управління за допомогою палиць і розстрілів, штучно створеного голоду, масового ув’язнення і масових депортацій є не просто антилюдяним, а й однозначно неефективним (ніхто зараз не переймається людяністю), у наш час передової техніки неефективність є гріхом... У тоталітарній державі, насправді ефективній, всемогутня когорта політичних лідерів і підпорядкована їм армія адміністраторів будуть керувати населенням, що складається з рабів... Завдання виховання у них цієї любові покладена в теперішніх тоталітарних державах на міністерства пропаганди, на редакторів газет і на шкільних учителів” [6].

Як бачимо, О. Гакслі був одним з небагатьох мислителів свого часу, для яких оптимізм сучасників одразу обертався песимістичним баченням майбутнього. Декларуючи тему роману як “вплив прогресу науки на особистість людини”, створюючи модель кастового суспільства, в якому кожний індивід запрограмований на виконання певних утилітарних завдань, митець проводив думку, що наука може бути ворогом для людини, і щонайменше, як говорить один з персонажів твору, вона “небезпечна для суспільства, настільки ж наскільки благотворна” [6].

У багаторівневої аналітиці влади і людини О. Гакслі суголосний провідним концепціям теорії влади і, можна стверджувати, в окремих аспектах випереджає філософську думку ХХ століття. Одним з найважливіших ідейних акцентів дослідження влади у романі є поетапна історія каральних технік влади. Стабільність держави в історії західноєвропейської цивілізації допускала, на думку письменника, усі можливі карально-примусові заходи: кризь призму його гостросатиричного інтелекту – це війни, отруєння непокірних гірчичним газом і сибірською виразкою. Проте поступово покарання перестало зосереджуватися на технологіях страждання. Функція підкорення владі перетворила покарання на політичну тактику, відкрила шлях до пізнання людини і можливостей впливу на неї і в параметрах тіла, і в параметрах душі. О. Гакслі простежує цю метаморфозу каральних методів аж до заміни їх на дисциплінарно-наглядіві: в романному “новому” світі немає в’язниць, немає навіть ідеї покарання. Місце ешафоту, гільйотини, в’язниці та інших символів влади займає ектогенез, гіпнопедія і набір гасел, які стають складовими свідомості кожного члена “чудового нового світу”. “Весь секрет щастя і добродійності: люби те, що тобі визначено долею. Все виховання тіла й розуму якраз має на меті прищепити людям любов до їхньої невідворотної соціальної долі”, – пояснює один з персонажів твору, директор інкубаторію [6].

Той залишок людяності, який здатен і в цих лабораторно-ідеальних умовах народжувати відчуття болю, долають, приймаючи наркотичний препарат – сому: “In the Brave New World the soma habit was not a private vice; it was a political institution, it was the very essence of the Life, Liberty and Pursuit of Happiness guaranteed by the Bill of Rights. But this most precious of the subjects’ inalienable privileges was at the same time one of the most powerful instruments of rule in the dictator’s armory. The systematic drugging

of individuals for the benefit of the State (and incidentally, of course, for their own delight) was a main plank in the policy of the World Controllers” [7].

Як написав через сорок років після виходу роману М. Фуко у книзі “Наглядати і карати”, “тіло безпосередньо заглиблене в область політичного”, “знання” тіла є чимось більшим, ніж його підкорити”. Значить каральну функцію влади потрібно замінити на дисциплінарну: дисциплінарна влада “замість того, аби перетворювати все підкорене на однорідну масу, розділяє, аналізує, розрізняє і доводить процеси підрозділу до необхідних і достатніх одиниць. Вона “муштрує” рухомі, розпливчасті, непотрібні маси тіл і сил, перетворюючи їх на множину індивідуальних елементів... Дисципліна фабрикує особистості, вона – специфічна техніка влади, яка розглядає індивідів і як об’єкти влади, і як знаряддя її здійснення” [4, с. 247–248].

Як бачимо, О. Гакслі і М. Фуко концептуально рухалися в одному напрямі: сутність влади полягає у підпорядкуванні знання з метою контролю над людським життям. Для обох мислителів центральною є ідея свободи, оскільки без духовної свободи життя людини втрачає сенс. У самому слові “свобода” міститься онтологічна цінність людської особистості: “...без свободи люди не можуть бути повністю людьми, тому свобода має найбільшу цінність... це наш обов’язок – чинити опір силам, що загрожують свободі” [7]. Такими словами закінчує англійський письменник книгу “Brave New World Revisited”

“Чудовий новий світ” твір кульмінаційний, у ньому виявлено найпотужніші риси письменницького дару О. Гакслі – його вміння перевести в художню форму інтелектуальну картину сучасності, простежити головні ідеї людства в їхньому історичному аспекті, розкрити їхню двояку природу, його всеохоплююча іронія і, користуючись постмодерністичною термінологією, недовіра до великих наративів. Книги О. Гакслі і в ХХІ столітті переконливо доводять звання автора як одного з визначних інтелектуалів минулого століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Фарре Л.* Философская антропология. Человек и его проблемы / Л. Фарре // Это человек: Антология. – М. : “Высшая школа”, 1995. – 320 с.
2. *Фуко М.* Власть и знание / М. Фуко // Фуко Мишель. Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью / Фуко Мишель ; пер. с франц. С. Ч. Офертаса ; под общей ред. В. П. Визгина и Б. М. Скуратова. – М. : Праксис, 2002. – (Серия “Новая наука политики”). – С. 278–302.
3. *Фуко М.* Власть и стратегии / М.Фуко // Фуко Мишель. Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью / Фуко Мишель ; пер. с франц. С. Ч. Офертаса ; под общей ред. В. П. Визгина и Б. М. Скуратова. – М. : Праксис, 2002. – (Серия “Новая наука политики”). – С. 303–318.
4. *Фуко М.* Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы / М. Фуко ; пер. с франц. В. Наумова ; под общей ред. И. Борисовой. – М. : Ad Marginem, 1999. – 460 с.
5. *Шелер Макс.* Положение человека в Космосе / Макс Шелер // Проблемы человека в западной философии. – М., 1988. – 90 с.
6. *Huxley Aldous.* Brave New World / Huxley Aldous. – Режим доступу: <http://www.huxley.net/bnw>

7. *Huxley Aldous. Brave New World Revisited / Aldous Huxley. – 1958. – Режим доступу: <http://www.huxley.net/bnw-revisited/index.html>*

Стаття надійшла до редколегії 22.10.2011

Прийнята до друку 02.11.2011

TECHNOLOGIES INSTEAD OF GUILLOTINE: MAN AND POWER IN ALDOUS HUXLEY'S NOVEL "BRAND NEW WORLD"

Olha Bandrovskva

*The Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska St., Lviv, 79000,
e-mail: olga.bandrovskva@gmail.com*

The article presents the analysis of the problem of "man–power" in Aldous Huxley's novel "Brand New World". It is shown that the writer's interpretation of power is different from other artistic analytics by its systematic vision of the history of civilization, the history of power, the history of human relationships with technologies. The article aims to illustrate the conceptual correspondence of Aldous Huxley's ideas to philosophical interpretations of power in the 20th century, first of all, to the ideas of Michel Foucault.

Key words: Aldous Huxley, power, man, civilization, technologies, Michel Foucault.

ТЕХНОЛОГИИ ВМЕСТО ГИЛЬОТИНЫ: ВЛАСТЬ И ЧЕЛОВЕК В РОМАНЕ ОЛДОСА ХАКСЛИ "ДИВНЫЙ НОВЫЙ МИР"

Ольга Бандровская

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская 1, г. Львов, 79000,
e-mail: olga.bandrovskva@gmail.com*

Проанализировано проблему "человек–власть" в романе Олдоса Хаксли "Дивный новый мир". Показано, что интерпретация власти О. Хак отличается от других художественных аналитик системным видением истории цивилизации, истории власти, истории взаимосвязей человека и технологий. Проиллюстрировано концептуальное соответствие идей О. Хаксли философским интерпретациям власти XX века, в первую очередь, идеям М. Фуко.

Ключевые слова: О. Хаксли, власть, человек, цивилизация, технологии, М. Фуко.